

Hakemli

BİR YARGITAY KARARI IŞIĞINDA TERDİTLİ DAVA VE TERDİTLİ DAVADA HÜKÜM KONUSUNUN İNCELENMESİ

*Progressive Lawsuit in the Light of Supreme Court Decision and
Review of Judgment in Progressive Lawsuit*

Ayşe KILINÇ*

ÖZET

Terditli dava, davacının dava dilekçesi ile davalıya karşı aralarında hukukî veya ekonomik bir bağlantı bulunan birden fazla talebini aslîlik ferilik ilişkisi kurarak açtığı davadır. Hukukumuzda terditli dava ile ilgili düzenleme HMK md. 111'de yer almaktadır. Belirtilen maddenin ikinci fıkrasındaki düzenlemeye göre, mahkeme davacının aslî talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer'î talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz. Buna göre, mahkeme terditli davada davacı tarafından ileri sürülen taleplerden önce aslî talebi inceleyip karar verecektir. Mahkemenin davacı tarafından ileri sürülen fer'î talep ya da taleplerle ilgili olarak inceleme yapıp karar verebilmesi için aslî talebin esastan reddedilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada ise Yargıtay 8. Hukuk Dairesi tarafından verilen 6.2.2018 tarih ve 2016/18484-1696 sayılı karar HMK md. 111 hükmü doğrultusunda terditli dava ve özellikle terditli davada hüküm konusu ele alınarak incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: dava türleri, objektif dava birleşmesi, terditli dava, terditli davada hüküm

Makalenin Geliş Tarihi: 12.04.2019, **Makalenin Kabul Tarihi:** 09.02.2020

* Dr. Öğretim Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı, kilincayse1983@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4420-0082

ABSTRACT

Progressive lawsuit is a type of case in which the plaintiff goes to the law by primary-secondary relation for more than one requests that have legal or economic relationship among each other with a complaint against defendant. Regulations related to progressive lawsuit take part in Rule 111 of Code of Civil Procedure. According to the second sub-section of stated rule, the court cannot review and give judgement the secondary request unless the court decide a limine dismissal of the primary request of plaintiff. Accordingly, in the progressive lawsuit the court will review and decide the primary request before other requests of the plaintiff. In order for the court to make review about secondary request or requests propounded by the plaintiff and make a decision, primary request must be dismissed a limine. In this study, according to the decision of 8th Civil Chamber of the Supreme Court of Appeals dated 6.2.2018, numbered 2016/18484-1696, Rule 111 of Code of Civil Procedure; progressive lawsuit and especially judgment in progressive lawsuit are examined in detail.

Keywords: types of lawsuits, objective case merger, progressive lawsuit, judgment in progressive lawsuit

I. İNCELEME KONUSU KARAR

Çalışmamızın konusunu oluşturan Yarg. 8. H.D.'nin 6.2.2018 T. ve 2016/18484 E., 2018/1696 K. sayılı kararı¹ aşağıda verilmiştir.

DAVA: Taraflar arasında görülen ve yukarıda açıklanan davada yapılan yargılama sonunda Mahkemece, davanın kabulüne karar verilmiş olup, hükmün duruşma yapılması suretiyle Yargıtay'ca incelenmesi davalı vekili tarafından istenilmiştir. Dosya incelenerek işin duruşmaya tabi olduğu anlaşılmış ve duruşma için 06.02.2018 Salı günü tayin edilerek taraflara çağrı kağıdı gönderilmişti. Duruşma günü temyiz eden davalı vekili Av. ... geldi. Karşı taraftan gelen olmadı. Duruşmaya başlanarak temyiz isteğinin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan ve hazır bulunanların sözlü açıklaması dinlendikten sonra duruşmaya son verilerek; dosya incelendi, gereği düşünüldü:

KARAR : Davacı vekili, vekil edeninin davalı ...'ten davaya konu 6429 ada 2 parsel sayılı taşınmazın 300 m²'lik kısmını 2.1.1990 tarihli arsa senedi ile satın aldığını ancak davalının kötü niyetli olarak tapuda devir yapmadığını belirterek davaya konu edilen 300 m²'lik yerin davalı adına

¹ İnceleme konusu karara Kazancı İçtihat ve Mevzuat Bilgi Bankası'ndan erişilmiştir (Bkz. www.kazanci.com.tr).

olan tapu kaydının iptali ile vekil edeni adına tesciline karar verilmesini, bunun mümkün olmaması halinde sözleşmeye aykırılık hükümleri çerçevesinde vekil edeninin müspet zararı olan gayrimenkulün 300 m2'lik kısmının değerinin davalıdan dava tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte tazminine, bunun da mümkün olmaması halinde 2.1.1990 tarihindeki satış sözleşmesine istinaden ödenen 6.000.000 TL'nin uyarlanmış hali ile vekil edenine dava tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte ödenmesine karar verilmesini istemiştir. Davacı vekili 2/9/2015 tarihli beyan dilekçesi ile; asıl dava edilen 6429 ada 2 parselin davaya konu ile ilgili olmadığı ve söz konusu taşınmazın 1799 ada 1 parsel ve 1799 ada 15 parsel olduğunu belirtmiştir.

Davalı vekili, davacının sunduğu satış senedinin davaya konu yere ait olmadığını, 1996 yılında yapılan satış sözleşmesinin feshedildiğini ve satış bedelinin tamamen davacıya ödendiğini, davaya konu parselin evveliyatının 813 ada 36 numaralı parsel olduğunu ve hazine adına kayıtlı olduğunu, davacının satın aldığı iddia ettiği yerde herhangi bir tasarrufta bulunmadığını, davacının taleplerinin zamanaşımına uğradığını belirterek davanın reddini savunmuştur.

Mahkemece, terditli taleplerinden alacak talebinin kabulüyle 84.180,00 TL'nin dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi birlikte davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilmiş; hüküm, davacı vekili ve davalı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

Tüm dosya içeriği ve toplanan delillerden, davacının dava dilekçesinde terditli taleplerinin olduğu anlaşılmaktadır. Şöyle ki; davacı vekili, 02.01.1990 tarihli harici satım senedine dayalı olarak davalı adına olan tapu kaydının iptali ile vekil edeni adına tesciline karar verilmesini, bunun mümkün olmaması halinde sözleşmeye aykırılık hükümleri çerçevesinde vekil edeninin müspet zararı olan gayrimenkulün 300 m2'lik kısmının değerinin davalıdan dava tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte tazminine, bunun da mümkün olmaması halinde 2.1.1990 tarihindeki satış sözleşmesine istinaden ödenen 6.000.000 TL'nin uyarlanmış hali ile vekil edenine dava tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte ödenmesine karar verilmesini istediği anlaşılmaktadır.

Terditli (kademeli) davalarda (6100 Sayılı HMK 111. md), davacı aynı davalıya karşı aralarında hukuki veya ekonomik bağlantı bulunan birden fazla talebini aralarında aslilik ve fer'ilik ilişkisi kurarak aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Terditli davalardaki taleplerden biri asıl taleptir; ikincisi fer'i taleptir. Davacı, ilk önce asıl talep hakkında karar verilmesini

ister, yardımcı talebini ise asıl talebin reddedilmesi ihtimali için yapar. Mahkeme de, davacının asıl talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer'i talebi inceleyemez ve karara bağlayamaz.

6100 Sayılı HMK'nın 297. maddesinde; mahkeme kararında taraflara yükletilen görev ve verilen hakların şüphe ve tereddüt gerektirmeyecek biçimde açık olarak yazılması öngörülmüştür. Hüküm fıkrası, kararın esası olup, açık ve infazı mümkün olmalıdır. Davanın açıldığı tarihteki duruma göre hüküm fıkrasında, asıl talep ile terditli talepler hakkında, şüphe ve tereddüdü gerektirmeyecek biçimde, açık olarak karar verilmelidir.

Somut uyuşmazlık incelendiğinde, davacı taraf, dosyaya sunulan satış sözleşmesine istinaden davaya konu taşınmaz yönünden tapu iptal ve tescil, bu talep mümkün olmadığı takdirde, müspet zararın tazmini, bu talep de mümkün olmadığı takdirde, satış sözleşmesine istinaden ödenen 6.000.000 TL'nin uyarlanmış hali ile vekil edenine dava tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte ödenmesine karar verilmesini istemiştir. Mahkemece, davacı tarafın asli talebi olan tapu iptal ve tescil istemi hakkında olumlu olumsuz bir karar verilmeden, doğrudan alacak talebi hakkında hüküm tesis edilmesi doğru olmamıştır.

O halde, mahkemece yapılacak iş; yukarıda bahsedilen ilkeler ışığında, HMK 297. madde uyarınca, davacının terditli talepleri hakkında ayrı ayrı olumlu-olumsuz bir karar verilmesi olmalıdır. Bu hususlar göz önüne alınmadan karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.

SONUÇ: Davacı vekilinin temyiz itirazları yukarıda açıklanan sebeple yerinde olduğundan kabulüyle, usul ve yasaya uygun bulunmayan hükmün 6100 Sayılı HMK'nın Geçici 3.maddesi yollamasıyla 1086 Sayılı HUMK'un 428. maddesi uyarınca BOZULMASINA, bozma sebebine göre davacı vekili ve davalı vekilinin sair temyiz itirazlarının şimdilik incelenmesine yer olmadığına, taraflarca HUMK'un 440/I maddesi gereğince Yargıtay Daire ilamının tebliğinden itibaren ilama karşı 15 gün içinde karar düzeltme isteğinde bulunulabileceğine, peşin harcın istenmesi halinde temyiz eden davacıya iadesine, 1.438,00 TL peşin harcın onama harcına mahsubu ile kalan 4.312,34 TL'nin temyiz eden davalıdan alınmasına, 06.02.2018 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

II. KARARA KONU OLAN OLAYIN ÖZETİ

Karara konu olan olay, davacı tarafından -dava konusu taşınmaz yönünden tapu iptal ve tescil, bu talep mümkün olmadığı takdirde müspet

zararın tazmini, bu talep de mümkün olmadığı takdirde satış sözleşmesine istinaden ödenen 6.000.000 TL'nin uyarlanmış hali ile dava tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte ödenmesi talebiyle- terditli olarak açılan davada, ilk derece mahkemesinin terditli taleplerden asli talep olan tapu iptal ve tescil talebi hakkında olumlu veya olumsuz bir karar vermeden doğrudan ferî talep olan alacak talebi hakkında karar vermesi ile ilgilidir.

III. MERCİLERİN KARARI

İlk derece mahkemesi tarafından -gerekçesi inceleme konusu kararda gösterilmemiştir- terditli taleplerinden ferî talep olan alacak talebinin kabulüyle 84.180,00 TL'nin dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilmiştir.

Yargıtay 8. H.D. tarafından yapılan temyiz incelemesinde, davacının dava dilekçesinde terditli taleplerinin olduğu; ancak ilk derece mahkemesince davacı tarafın asli talebi olan tapu iptal ve tescil talebi hakkında olumlu olumsuz bir karar verilmeden, doğrudan ferî talebi olan alacak talebi hakkında hüküm verilmesi doğru bulunmamıştır. Yargıtay'a göre, ilk derece mahkemesince HMK md. 297 uyarınca, davacının terditli talepleri hakkında ayrı ayrı olumlu-olumsuz bir karar verilmesi gerekirken, bu durum dikkate alınmadan karar verilmesi bozmayı gerektirdiğinden, hükmün bozulmasına karar verilmiştir.

IV. ÇÖZÜLMESİ GEREKEN HUKUKİ SORUN

Karara konu olan hukukî sorun, HMK md. 111 gereği davacı tarafından terditli olarak açılan davada mahkemenin terditli olarak ileri sürülen talepler bakımından nasıl karar vermesi gerektiğidir. Zira Yargıtay 8. H.D. tarafından ilk derece mahkemesinin hükmü bu sebeple bozulmuştur. Yargıtay'a göre, -kararın gerekçesinde belirtildiği üzere- terditli olarak açılan bir davada mahkemenin öncelikli olarak davacının asli talebi hakkında olumlu veya olumsuz bir karar vermesi gerekir. Mahkeme, davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer'i talebi inceleyip, karara bağlayamayacaktır. Dolayısıyla terditli dava sonucunda mahkemenin nasıl hüküm kuracağı konusunun HMK md. 111/2'den yola çıkılarak değişik ihtimallere göre ele alınması gerekmektedir.

V. KARARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

İnceleme konusu kararda Yargıtay 8. H.D.'nce HMK md. 111'de düzenlenen terditli dava açıldığı takdirde, mahkemenin terditli talepler hakkında nasıl inceleme yapip, karar vereceği konusu üzerinde durulmuştur. Zira HMK md. 111/2'de açıkça, mahkemenin asli talebin reddine karar vermedikçe, ferî talebi inceleyip hükme bağlayamayacağı düzenlenmiştir. Bu bağlamda çalışmamızın bu bölümünün ilk kısmında öncelikle terditli dava hakkında genel olarak bilgi verilerek hukukumuzda düzenlenişi, tanımı ve koşulları ele alınacaktır. İkinci kısımda ise HMK md. 111/2 gereği mahkemece terditli davada hükmün nasıl kurulması gerektiği meselesi, inceleme konusu karar ışığında öğretilerdeki görüşler ve yüksek mahkeme tarafından verilen benzer içtihatlar da dikkate alınarak değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

A. TERDİTLİ DAVA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Arapça kökenli bir kelime olan "*terdit*" kavramının sözlük anlamlarından biri de "*iki ihtimalle fikir anlatma*" olarak karşımıza çıkar. Medenî usûl hukuku bakımından terdit kavramı ile anlatılmak istenen de esasen budur². Zira, terditli davada terdit ilişkisinden bahsedebilmek için aynı yargılama içerisinde ileri sürülmüş olan taleplerden ilk talebin mahkemece ret veya kabul edilmesine bağlı olarak diğer talebin incelenmesi gündeme gelebilecektir³. HMK md. 111/2 gereği, ilk (asli) talebin reddedilmesi üzerine ferî (yardımcı) talebin incelenmesi mümkün olacağı için ferî (yardımcı) talebin kabul edilmesi ihtimali hukukumuz bakımından geçerli değildir⁴. Esasen bu durum "*gerçek terditli dava*" ve "*gerçek olmayan terditli dava*" ayırımının söz konusu olduğu Alman hukukundaki⁵ hâkim

² Muşul, s. 29.

³ Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s. 232.; Bulut, s. 129-130.; Muşul, s. 29.

⁴ HMK md. 111/2 hükmü gereği hukukumuzda gerçek terditli davanın kabul edildiğine ilişkin olarak bkz. Bulut, s. 129, s. 152.; Ayrıca hukukumuzda boşanma davalarındaki boşanma talebinin kabul edilmesi durumunda talep edilen tazminat veya nafaka gibi taleplerin gerçek olmayan terditli davanın uygulaması olduğuna ilişkin olarak bkz. Bulut, s. 153.

⁵ Alman hukukunda terditli dava ZPO § 260'da düzenlenen objektif dava birleşmesinin bir alt türü olarak kabul edilmekte ve uygulamada sıklıkla başvurulmaktadır. Buna göre, terditli davada davacı, davalıya karşı asli talep ve yardımcı talep olmak üzere iki talepte bulunur ve kural olarak yardımcı talep mahkemece asli talebin reddedilmesi durumunda karar verilmesi için yapılır. Bu konuda bkz. Grunsky/Jacoby, s. 106 Rn. 333, s. 108 Rn. 339.; Hess, s. 351 Rn. 1, s. 352 Rn. 9.; Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 533 Rn. 1, s. 535 Rn. 19.; Ayrıca nadir de olsa davacı ilk talebinin kabul edilmesi durumunda da ikinci talebi hakkında karar verilmesi için gerçek olmayan terditli dava açabileceği ile ilgili bkz. Grunsky/Jacoby, s. 109 Rn. 341.; Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 535 Rn. 19.

görüş bakımından söz konusudur⁶. Buna göre, geçek terditli dava esasında hukukumuzda HMK md. 111 gereği düzenlenen davayı ifade eder. Gerçek terditli davada, mahkeme, davacı tarafından ileri sürülen asli talebi reddettiği takdirde, ferî (yardımcı) talebi veya talepleri⁷ inceleyebilecektir. Diğer bir ifadeyle, ferî (yardımcı) talebin veya taleplerin incelenebilmesi için asli talebin reddedilmesi gerekmektedir⁸. Gerçek olmayan terditli dava ise mahkemece asli talep kabul edildiği takdirde, bu talebin yanında ileri sürülen ferî (yardımcı) talebin veya taleplerin incelendiği dava türüdür. Burada da mahkemenin ferî talep veya talepler hakkında inceleme yapıp karar verebilmesi için asli (ilk) talebi kabul etmesi gerekir⁹.

Ayrıca terditli davadan söz edebilmek için de terdit ilişkisinin davacı tarafından ileri sürülen talepler arasında kurulmuş olması gerekir. Diğer bir ifadeyle, dava malzemesini oluşturan tarafların iddia ve savunmalarının¹⁰ dayanağı olan vakıalar arasında kurulan terdit ilişkisi HMK md. 111 anlamında terditli davayı ifade etmemektedir¹¹.

Öğretide¹², iki veya daha fazla usûl işleminin arasında bir terdit ilişkisinin kurulabilmesi için, bu usûl işlemlerinin bir şart¹³ yardımı ile bağıllık ilişkisi içine sokulmuş olması gerektiği ileri sürülmüştür. Bu tür davalarda ikinci (ferî) talep, ilk talebe bağlı olduğundan şarta bağlıdır¹⁴. Ancak terditli dava ile anlatılmak istenilenin, şarta bağlı olarak dava açılması

⁶ Bulut, s. 129.; Muşul, s. 122.; Üstündağ, s. 338.; Alman hukukunda gerçek terditli dava-gerçek olmayan terditli dava ile ilgili görüşler için bkz. Bulut, s. 134-153.; Muşul, s. 122-131.

⁷ Terditli talep yığılmasında tek bir yardımcı talep ileri sürülebileceği gibi, birden fazla yardımcı talebin de ileri sürülebileceği; diğer bir ifadeyle, üçlü, dörtlü ya da daha fazla talepli terdit ilişkisinin caiz olduğu hakkında bkz. Muşul, s. 123.

⁸ Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 356.; Budak/Karaaslan, s. 147.; Bulut, s. 134-136.; Karlı, s. 340.; Kuru, s. 155.; Muşul, s. 122-123.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1085.; Üstündağ, s. 338.

⁹ Bulut, s. 134-136.; Muşul, s. 123-124.

¹⁰ Dava sebebinde terdit konusundaki görüşler ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Muşul, s. 114-122.; Ayrıca bu konuda bkz. Üstündağ, s. 341.; Davalı tarafından ileri sürülen savunma sebeplerinde terdit konusunda bkz. Muşul, s. 131-136.

¹¹ Bulut, s. 130-131.; Kuru, s. 155.; Kuru (C. II), s. 1494, s. 1514-1515.; Topaloğlu, s. 67.; Ayrıca davacının ileri sürdüğü talebin dayanağı olan hukukî sebepler arasında da kurulan terdit ilişkisinin terditli dava anlamına gelmediğine ilişkin olarak bkz. Bulut, s. 131.

¹² Muşul, s. 33, s. 37-38.

¹³ Medenî usûl hukukunda şarta bağlanan usûl işlemlerinin taraf usûl işlemleri olduğu; mahkemenin şarta bağlı usûl işlemi yapamayacağı ve şarta bağlı hüküm veremeyeceğine ilişkin olarak bkz. Muşul, s. 37.; Ayrıca şarta bağlı dava açılmaması kuralına paralel bir şekilde şarta bağlı hüküm verilemeyeceği konusunda bkz. Tanrıver, Şarta Bağlı Hüküm, s. 49.; Ayrıca bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Tanrıver, Şarta Bağlı Hüküm, s. 45-50.

¹⁴ Bulut, s. 130 dn. 30.

olmadığının altını çizmek gerekir. Zira terditli dava ile taleplerin şarta bağlanması durumu söz konusu olmaz. Terditli davada taleplerin bir sıraya koyulması, taleplerden biri olmazsa diğerinin talep edilmesi gündeme gelir¹⁵. Ayrıca terditli davada asli talep ve yardımcı talebin derdestliği birlikte meydana gelir. Bu durumda yalnızca ferî taleple ilgili esas hakkında hüküm asli talebin reddi halinde söz konusu olduğundan terditli davanın şarta bağlı bir dava olduğu sonucuna varılmamalıdır¹⁶.

1. HUKUKUMUZDA TERDİTLİ DAVANIN DÜZENLENİŞİ

Hukukumuzda davalar genel olarak öğretiyi tarafından mahkemeden istenen hukukî korumaya göre ve davacının dava dilekçesindeki talep sonucunun mahiyeti ve sayısı dikkate alınarak ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Buna göre, davalar mahkemeden istenen hukukî korumaya göre; eda, tespit ve inşâ dava olarak ayrılırken talep sonucu¹⁷ bakımından ise kısmî dava, davaların yığılması, terditli dava, seçimlik dava ve mütelahik dava¹⁸ olarak ayrılmaktadır¹⁹.

Buna göre, terditli davanın dava türleri arasındaki yerinin davacının dava dilekçesinde belirttiği talep sonucunun sayısı dikkate alınarak tespit

¹⁵ Aksoy, s. 205-206.; Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s. 232.; Karşlı, s. 340.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1085.; Tanrıver, s. 615.; Topaloğlu, s. 72.; Yılmaz, s. 1699.; Üstündağ, s. 340.; Ayrıca bkz. HMK md. 111'in gerekçesi.

¹⁶ Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s. 232.; Bulut, s. 130 dn. 30.

¹⁷ Davacının birden fazla talebi değişik şekillerde ileri sürdüğü bu tür davalarda talep sonucu bakımından birleşme söz konusu olduğu için davaların yığılması, terditli dava, seçimlik dava türleri geniş anlamda objektif dava birleşmesi üst başlığı altında toplandığına ilişkin olarak bkz. Aksoy, s. 204-205.; Bulut, s. 10-11, s. 16.; Muşul, s. 103.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1092.; Alman hukukunda da ZPO § 260'da düzenlenen ve hukukumuzda objektif dava birleşmesine karşılık gelen "*objektive Klagenhäufung*" üst başlığı altında kümülatif dava yığılması, terditli dava ve seçimlik davanın kabul edildiğine ilişkin olarak bkz. Bulut, s. 14, s. 16.; Hess, s. 351 Rn. 1.; Muşul, s. 103.; Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 533 Rn. 1, s. 535 Rn. 18-26.; Yine İsviçre hukukunda da "*Objektive Klagenhäufung*" olan ve hukukumuzdaki objektif dava birleşmesinin türleri olarak kümülatif dava, terditli dava ve seçimlik davanın kabul edildiğine ilişkin olarak bkz. Bulut, s. 14, s. 16.; Grob-Andermacher/ Walder-Richli, s. 157 Rn. 1.

¹⁸ Mütelahik dava HMK'da düzenlenmemekle birlikte öğretiyi ve uygulamada kabul edilen bir dava olup, bu davada esasında tek bir talep sonucu olmasına karşın, davacının dava dilekçesinde talep sonucunu haklı gösteren hukukî sebep birden fazladır. Bu konuda bkz. Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, s. 310.; Karşlı, s. 344.; Kuru (C. II), s. 1502-1515.

¹⁹ Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, s. 293, s. 306-310.; Budak/Karaaslan, s. 135, s. 140.; Bulut, s. 10.; Karşlı, s. 334.; Kuru, s. 146-154, s. 154-161.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 960, s. 988.; Topaloğlu, s. 65-66.

edildiğini söyleyebiliriz. Aşağıda²⁰ ayrıntılı olarak bu taleplerin nasıl ileri sürüleceği ve talepler arasındaki ilişki incelenecek olup, bu kısım yalnızca terditli davanın dava türleri arasındaki yeri ve hukukî düzenlemesi ile ilgilidir. Bu bağlamda terditli dava ile ilgili ilk hukukî düzenlemenin 6100 sayılı HMK'nın md. 111 ile yapıldığını ifade etmek gerekir. Zira 1086 sayılı HUMK'un yürürlükte olduğu dönemde öğretilerdeki görüşler ve Yargıtay içtihatları ile kabul edilmekle birlikte kanunî bir düzenlemesi mevcut değildi²¹. Ayrıca hukukumuzda "*terditli dava*" kavramı yerine "*kademeli dava*" veya "*basamaklı dava*" kavramları da kullanılmış²² olmasına rağmen HMK md. 111'in kenar başlığında öğretilerdeki ve uygulamadaki daha sık kullanımı nedeniyle "*terditli dava*" kavramı tercih edilmiştir.

2. TERDİTLİ DAVANIN TANIMI VE KOŞULLARI

HMK'nın "(1) Davacı, aynı davalıya karşı birden fazla talebini, aralarında aslilik ferilik ilişkisi kurmak suretiyle, aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Bunun için, talepler arasında hukukî veya ekonomik bir bağlantının bulunması şarttır. (2) Mahkeme, davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer'î talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz." hükmünü içeren md. 111'de terditli davanın tanımı ve koşulları düzenlenmiştir. Belirtilen maddenin ilk fıkrasının birinci cümlesine göre, davacının aynı davalıya karşı aynı dava dilekçesinde birden fazla talebini ileri sürmesi durumunda, bu davanın terditli dava olarak nitelendirilebilmesi için talepler arasında aslilik ferilik ilişkisi kurması gerekir. Ayrıca aslilik ferilik ilişkisi kurulan taleplerin arasında da hukukî veya ekonomik bir bağlantının bulunması gerekecektir²³. Aksi durumda, bu iki koşulu aynı anda sağlamayan bir davayı terditli dava olarak nitelendirmek mümkün değildir²⁴.

HMK md. 111/1'den yola çıkılarak terditli davanın koşullarını; davacının aynı davalıya karşı dava dilekçesi ile ileri sürdüğü birden fazla

²⁰ Bkz. aşağıda V. bölüm, 2. a., b. başlıklı kısımlar.

²¹ Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s. 232.; Kuru (C. II), s. 1484.; Muşul, s. 58.; Topaloğlu, s. 67.; Üstündağ, s. 337-339.; Yılmaz, s. 1694.

²² Muşul, s. 29 dn.3.; Topaloğlu, s. 66 dn. 5.; Yılmaz, s. 1694.

²³ Aksoy, s. 206.; Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası s. 306-307.; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 356.; Karşlı, s. 340.; Kuru, s. 154.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1084.; Tanrıver, s. 615.; Topaloğlu, s. 68.; Yılmaz, s. 1694, s. 1698.

²⁴ Bu durumda böyle bir dava, aralarında hukukî veya ekonomik bir bağın bulunması gerekmeyen birden fazla bağımsız talebin ileri sürüldüğü HMK md. 110'da düzenlenen davaların yığılması veya öğretilerdeki ifadeleri ile kümülatif dava yığılması ya da objektif dava birleşmesi olarak nitelendirilebilir. Bu konuda bkz. Aksoy, s. 206.; Bulut, s. 12-13.; Tanrıver, s. 616.; Topaloğlu, s. 68.; Yılmaz, s. 1694, s. 1698.

talebi arasında aslilik ferîlik ilişkisi kurması ve bu talepler arasında hukukî veya ekonomik bir bağlantının bulunması şeklinde ifade edebiliriz.

a. Talepler Arasında Aslilik Ferîlik İlişkisi Kurulması

HMK md. 111/1 gereği, terditli davanın ilk koşulu davacının dava dilekçesinde aynı davalıya karşı birden fazla talep ileri sürmesidir. Ancak bu taleplerden birincisi asli talep, ikincisi veya asli talepten sonra gelen diğer talepler ise ferî talep olarak ifade edilir²⁵. Birden fazla taleple açılan bu davadan terditli dava olarak söz edebilmek için davacının taleplerini asli talep ve ferî talep olarak derecelendirmesi gerekir²⁶. Diğer bir ifadeyle, davacı, asli talep olarak ileri sürdüğü birinci talebinin reddedilmesi durumunda, mahkemeden ferî talebi hakkında karar vermesini istemektedir²⁷. Davacının ferî talep olarak birden fazla talepte bulunması durumunda ferî talepler arasında da bir derecelendirme söz konusu olur. Bu durumda önce gelenin sonra gelene göre önceliği olduğundan öncelikle incelenmesi ve reddedilmesi durumunda sonra gelen ferî talebin incelenmesi gerekecektir²⁸. Zira davacı dava dilekçesinde ileri sürdüğü bu talepler arasında da kendi içerisinde bir derecelendirme yaparak mahkemenin ferî talepleri inceleme sırasını belirlemektedir²⁹.

b. Talepler Arasında Hukukî veya Ekonomik Bağlantının Bulunması

HMK md. 111/1'e göre, terditli davanın ikinci koşulunu davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü asli ve ferî talepler arasında hukukî veya ekonomik bir bağlantının bulunması oluşturur. Burada talepler arasındaki hukukî veya ekonomik bağlantı ile kastedilen, HMK md. 166/4'te ifade edilen³⁰ şekilde bir bağlantının bulunması³¹ ve taleplerin aynı veya benzer

²⁵ Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, s. 307.; Grunsky/Jacoby, s. 108 Rn. 339.; Hess, s. 352 Rn. 9.; Kuru, s. 154.; Muşul, s. 106.; Tanrıver, s. 615.

²⁶ Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, s. 306-307.; Karlı, s. 340.; Kuru, s. 154.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1083-1084.; Tanrıver, s. 615.; Yılmaz, s. 1698.

²⁷ Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, s. 307.; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 356.; Karlı, s. 340.; Kuru, s. 154.; Kuru (C. II), s. 1484.; Tanrıver, s. 615.; Topaloğlu, s. 66.

²⁸ Hess, s. 352 Rn. 9.

²⁹ Karlı, s. 340.; Tanrıver, s. 615.; Üstündağ, s. 340.; Yılmaz, s. 1699.; İnceleme konusu yaptığımız Yargıtay 8. HD.'nin kararına konu olay olayda da davacı birden fazla ferî talepte bulunmuş ve bu talepleri arasındaki incelenme sırasını belirlemiştir.

³⁰ HMK md. 166/4: "... (4) Davaların aynı veya birbirine benzer sebeplerden doğması ya da biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması durumunda, bağlantı var sayılır..."

³¹ Kuru, s. 155.; Kuru (C. II), s. 1494.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1084.; Üstündağ, s. 341.

hukukî ya da ekonomik amaca hizmet etmesidir³². Terditli davada asli ve ferî talebin (ya da taleplerin) dayandığı vakıalar aynı olup, dayanılan hukukî sebep farklı olabileceği gibi; asli ve ferî talebin (ya da taleplerin) dayanağını oluşturan hem vakıalar hem de hukukî sebepler farklı olabilir³³. Ancak terditli davada ileri sürülen asli ve ferî talebin (ya da taleplerin) birbirinden tamamen farklı ve yabancı olaylara dayanması durumunda ise asli ve ferî talep (ya da talepler) arasında bağlantı bulunmadığı ifade edilmektedir³⁴. Asli ve ferî talep (ya da talepler) arasında HMK md. 111/1'de belirtilen şekilde bir bağlantı olmaması durumunda ise mahkemenin yargılamanın her aşamasında davalının talebi üzerine veya re'sen terditli olarak açılmış davaların ayrılmasına karar vermesi gerekir³⁵. Ayrıca terdit ilişkisine sokulan

³² Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, s. 308.; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 356.; Grunsky/Jacoby, s. 108 Rn. 339.; Hess, s. 352-353 Rn. 12.; Karlı, s. 340.; Kuru, s. 155.; Kuru (C. II), s. 1494.; Muşul, s. 78.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1084.; Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 536 Rn. 20.; Topaloğlu, s. 70, s. 72.; Üstündağ, s. 341.

³³ Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, s. 307.; Kuru, s. 154-155.; Kuru (C. II), s. 1484, s. 1488.; Muşul, s. 81-85.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1085.; Topaloğlu, s. 69-70, s. 72.

³⁴ Muşul, s. 83.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1084.; Topaloğlu, s. 72.

³⁵ Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, s. 307.; Muşul, s. 85.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1085.; Terditli davada davaların mahkeme kararıyla ayrılmasının kabul edilmediğine ilişkin olarak bkz. Bulut, s. 144.; Aslında terditli olarak açılacak davaların ayrı ayrı açılmış olmaları halinde de davalardan birinin diğerini bekletici sorun yapabileceği ve davacının ayrı ayrı açtığı davaların terditli olarak birleştirilmesini mahkemeden talep edebileceğine ilişkin olarak bkz. Muşul, s. 176.; *"Mahkemece bozmaya uyulmak yapılan yargılama sonucunda, tapu iptâl ve tescil davası ile ilgili harcın ikmal edilmediğinden bahisle davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiş ise de; dava dilekçesinde açıkça istem terditli olarak belirtilmiş ve sözleşmenin haksız olarak feshedildiğinin tespitinin yanında davalı yüklenici adına kayıtlı iki adet villanın ve davalı arsa sahibi adına kayıtlı 1 adet villanın tapu kaydının iptâli ve adına tesciline hükmedilmesi, bu mümkün olmadığı taktirde ise, davalı yükleniciAŞ.'den villaların kaim değeri olan bedelden şimdilik 50.000,00 TL'nin tahsiline, haksız fesih nedeniyle 1.000,00 TL'nin bu şirketten tahsiline, diğer davalı ...'den ise ilave işler nedeniyle şimdilik 100.000,00 TL'nin tahsiline karar verilmesini talep etmiş olup, mahkemece davanın terditli olduğu gözden kaçırılarak, HMK'nın 111. maddesi uyarınca terditli dava olduğu gözetilmeden karar verilmesi hatalı olmuştur. Öte yandan davalar arasında bağlantı bulunduğu halde ... hakkında açılan davanın da tefrik edilmesi ve başka bir esasa kaydedilerek bozma ilamına aykırı şekilde hüküm kurulması da usuli kazanılmış hak ilkesine aykırılık teşkil etmiş bulunmaktadır. Bu nedenlerle mahkemece yapılacak iş, bu dava dosyasından tefrik edilip mahkemenin başka bir esasına kaydedilen ... hakkındaki davanın derdest ise, bu dava ile birleştirilmesinin sağlanıp, birlikte görülme suretiyle ve davacının gerek terditli talep olan iş bedeli yönünden gerekse fesih nedeniyle oluşan zarar kalemleriyle ilgili olarak delilleri toplayıp, yine ... yönünden sebepsiz zenginleşme koşullarının mevcut olup olmadığı tartışılarak ve yüklenici şirket tarafından ...'e açılan dava dosyası getirtilip incelenerek bu davaya etkisinin bulunup bulunmadığı tartışılıp*

asli ve ferî talebin (veya taleplerin) aynı dava türünden olmasına da gerek yoktur. Dolayısıyla eda, tespit ve inşaî davalara ilişkin talepler, terditli davada asli ve ferî talep (ya da talepler) olarak aralarında bağlantı olduğu takdirde ileri sürülebilecektir³⁶.

c. Talepler Bakımından Ortak Görevli Mahkemenin Bulunması

HMK'da terditli davada ileri sürülen asli ve ferî talep (ya da talepler) bakımından ortak görevli bir mahkemenin bulunmasının gerekli olduğuna ilişkin bir düzenleme mevcut değildir³⁷. Ancak terditli davada ileri sürülen asli ve ferî talebin (ya da taleplerin) ayrı mahkemelerin görevine girmesi durumunda mahkemenin nasıl bir karar vermesi gerektiği sorunu gündeme gelecektir³⁸. Dolayısıyla -terditli davada ileri sürülen asli ve ferî talepler

değerlendirilerek hüküm kurulmasından ibarettir. Bu hususlar gözetilmeden hatalı değerlendirmeye davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir." Yarg. 15. H.D., E. 2018/3707, K. 2019/204, T. 16.1.2019 karar için bkz. Kazancı İçtihat ve Mevzuat Bilgi Bankası.

³⁶ Muşul, s. 173.

³⁷ Topaloğlu, s. 83.

³⁸ Asli ve ferî talebin ayrı mahkemelerin görevine girmesi durumunda mahkemenin nasıl karar verebileceğine ilişkin görüşler için bkz. Topaloğlu, s. 87-95.; *"..Terditli (kademeli) davalarda (6100 Sayılı HMK 111. md), davacı aynı davalıya karşı aralarında hukuki veya ekonomik bağlantı bulunan birden fazla talebini aralarında aslilik ve ferîlik ilişkisi kurarak aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Terditli davalardaki taleplerden biri asıl taleptir; ikincisi ferî taleptir. Davacı, ilk önce asıl talep hakkında karar verilmesini ister, yardımcı talebini ise asıl talebin reddedilmesi ihtimali için yapar. Mahkeme de, davacının asıl talebinin esastan reddine karar vermedikçe, ferî talebi inceleyemez ve karara bağlayamaz. Terditli davalarda görev hususu asıl talebe göre belirlenmelidir. Görev, kamu düzeni ile ilgili olduğundan iddia ve savunma olarak ileri sürülmesi bile bu hususu mahkeme resen gözeteyeceğinden asıl talebin reddine karar verilmesi halinde Mahkemece ferî talebe dair görev hususunun değerlendirilmesi mümkündür. Somut uyumsuzluk incelendiğinde, dilekçeler teatisi aşamasında gerek dava dilekçesi gerek süresi içerisinde ve HMK'nun 141/1. maddesine uygun olarak sunulan cevaba cevap dilekçesindeki anlatımlara göre; davacı taraf, davaya konu taşınmazın bağış olarak devredildiğini, boşanma ilamıyla sabit olduğu üzere davalı kadının güven sarsıcı ve sadakat yükümlülüğünü ihlal eden davranışlarda bulunması ve aile birliğine karşı vazifelerini önemli surette yerine getirmediğinden evlilik birliğinin sona erdiğini belirterek bağıştan rücu sebebine dayalı tapu iptal ve tescil, bu mümkün olmadığı takdirde mal rejiminin tasfiyesi ile alacak istemiştir. Davacının asıl talebi bağıştan rücu sebebine dayalı tapu iptal ve tescil olup, asıl talep hakkında bir karar verilmeden ferî talebin incelenmesi mümkün değildir. Asıl talebin kanuni dayanağı ise 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 295 vd. maddeleri (818 Sayılı Borçlar Kanunu'nun 244 vd. maddeleri) olduğuna göre, uyumsuzluğun çözüm yeri genel mahkemelerdir. Mahkemece, davanın kaldığı yerden devamı ile talep hakkında bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir."* Yarg. 8. HD., E. 2016/18397, K. 2016/15934, T. 22.11.2016 karar için bkz. Kazancı İçtihat ve Mevzuat Bilgi Bankası.

bakımından ortak görevli bir mahkemenin bulunması gerektiğine ilişkin olarak HMK'da bir hüküm yer almasa da- HMK md. 110'da düzenlenen kümülatif dava yığılmasına ilişkin hükme kıyasen terditli davada da taleplerin tümünün aynı yargı çeşidi içerisinde yer alması ve talepler bakımından ortak görevli ve yetkili bir mahkemenin³⁹ bulunması koşulunun aranması yerinde olacaktır⁴⁰.

B. TERDİTLİ DAVADA HÜKÜM

İnceleme konusu Yargıtay kararında tartışılan esas sorun, mahkemenin terditli davada ileri sürülen terditli taleplerle ilgili olarak yargılamayı nasıl yapacağı ve karar vereceğidir. Ancak HMK md. 111/2'de açıkça, mahkeme'nin davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer'î talebini inceleyemeyeceği ve hükme bağlayamayacağı düzenlenmiştir. Belirtilen hüküm gereği, mahkemenin davacının önce asli talebini inceleyip karar bağlaması gerekmektedir. Mahkemece asli talebin esastan reddine karar verildiği takdirde ise ferî talebin incelenmesi mümkün olacaktır.

Terditli davada mahkemece terditli taleplerle ilgili yapılacak olan inceleme ve verilecek karardan önce üzerinde durulması gereken husus, davacının terditli dava açmakla mahkemeden elde etmek istediği hukukî korumanın ne olduğunun belirlenmesidir. Zira mahkemenin terditli dava sonucunda vereceği karar doğrultusunda davacı hukuken tatmin olacaktır. Buna göre, davacının terditli olarak açtığı davada, ilk önce mahkemeden asli

³⁹ "...İş bu dava taşınmazın davacı adına tescili, olmazsa tazminat istemine dair olarak terditli açılmıştır. 6100 Sayılı HMK'nın 111/2. maddesi uyarınca davacının asli talebinin esastan reddine karar verilmedikçe, fer'î talebin incelenemeyeceği ve hükme bağlanamayacağından öncelikli olarak, taşınmaz tescili istemine dair uyumsuzluk çözümlenmelidir bu sebeple tapu ipt... ve tescil davalarında yetkili mahkemenin HMK'nın 12. maddesi gereğince taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi olduğu, taşınmazın ...'de bulunması sebebiyle uyumsuzluğun ... 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde görülüp sonuçlandırılması gerekmektedir..." Yarg. 20. HD., E. 2015/9244, K. 2015/11444, T. 19.11.2015 sayılı karar için bkz. Kazancı İçtihat ve Mevzuat Bilgi Bankası.

⁴⁰ Atalı/Ermene/Erdoğan, s. 357.; Buna göre, davacının terditli davada ileri sürdüğü talepler bakımından ortak görevli bir mahkemenin bulunmaması durumunda, mahkemenin davacıya bu davanın terditli olarak görülemeyeceğini bildirip, talep sonucunu netleştirmesi için bir haftalık kesin süre vermesi, aksi takdirde HMK md. 119/2 gereği davanın açılmamış sayılmasına karar verileceğinin ihtar edilmesi gerektiği ve davacının netleştirdiği talebe göre mahkemenin görevliyse yargılamaya devam etmesi ya da ferî talep dikkate alınmadan yargılama yapılarak asli talep hakkında hüküm kurulması gerektiğine ilişkin görüş için bkz. Topaloğlu, s. 92 dn. 78.

talebinin kabulüne karar verilmesini istediğini belirtmemiz gerekir⁴¹. Nitekim davacı ferî talebini (ya da taleplerini) de zaten asli talebinin reddi ihtimaline göre yapmaktadır⁴². Dolayısıyla mahkemenin öncelikle davacı tarafından ileri sürülen asli taleple ilgili incelemeyi yapıp, asli talep konusunda bir karar vermesi gerekecektir. Ancak bunun için mahkemenin asli talebin esastan reddine ilişkin kanaate sahip olduğunu bir ara kararla açıklaması söz konusu olmayacaktır⁴³. Nitekim mahkeme zaten asli ve ferî talep (ya da ferî talepler) ile ilgili tahkikatı birlikte yürütmektedir⁴⁴. Zira terditli davanın açılması ile ferî talep (ya da talepler) de asli taleple birlikte derdest olacağından hem asli hem de ferî talep (ya da talepler) bakımından yargılama yapılacaktır⁴⁵. Asli ve ferî talep (ya da talepler) bakımından tahkikatın ortak yürütülmesi ve mahkemenin asli taleple ilgili kanaatinin bilinemeyecek olması sebebiyle davacı, hem asli talebi hem de ferî talebi (ya da talepleri) ilgili ispat faaliyetinde bulunacaktır⁴⁶. Nitekim aralarında

⁴¹ Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, s. 307.; Budak/Karaaslan, s. 147.; Karlı, s. 340.; Kuru, s. 154.; Kuru (C. II), s. 1484.; Muşul, s. 192.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1086.; Tanrıver, s. 615.

⁴² Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, s. 307.; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 356.; Karlı, s. 340.; Kuru, s. 154.; Kuru (C. II), s. 1484.; Tanrıver, s. 615.

⁴³ Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1085.; Topaloğlu, s. 72-73.; Hâkimin bu konudaki kanaat oluşum sürecini nihai kararının gerekçesinde belirtmek zorunda olduğuna ilişkin olarak bkz. Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1085-1086.; "...*Dava, HMK'nın 111. maddesi gereği arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesinden kaynaklı tapu iptali ve tescil olmadığı takdirde taşınmazın belirlenen bedelinin tazmini istemli terditli davadır. Somut olayda, mahkemece, davacının asli talebi olan tapu iptali ve tescili istemi yönünden 08.06.2012 tarihli celsede davaya tazminat istemi yönünden devamına yönelik ara karar verilmiş ise de, HMK'nın 111/2. maddesinde belirtildiği üzere, mahkeme, davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, ferî talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz amir hükmü gereği, tapu iptali ve tescil isteminin red nedenlerinin gerekçeli kararda belirtilmesi ve daha sonra diğer terditli istem konusunda olumlu veya olumsuz bir karar verilmesi gereklidir. Bu itibarla, mahkemece ara karar ile asli istemin reddi ile diğer terditli istem yönünden davaya devam edilmesi doğru olmamıştır. Ayrıca, davacının asli istemi olan tapu iptali ve tescil istemi yönünden de işin esasına girilip olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi de hatalı olmuştur...*" 23. H.D., E. 2015/5995, K. 2018/2864, T. 18.4.2018

⁴⁴ Bulut, s. 136-137.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1085.

⁴⁵ Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s. 232, s. 234.; Grunsky/Jacoby, s. 108 Rn. 340.; Hess, s. 353 Rn. 13.; Muşul, s. 183, s. 186.; Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 536 Rn. 20.; Üstündağ, s. 342.

⁴⁶ Bulut, s. 137.; Ancak yardımcı talep hakkında delillerin ikamesinin ve bir delilin dinlenmesinin kural olarak mahkeme asıl talebi reddettiği veya kabul ettiği takdirde anlam ifade edebileceğine ilişkin olarak bkz. Muşul, s. 184.; Bu durumda *Bulut'a* göre, Türk hukuku bakımından terditli davada da kısmî kararın kabul edilmesi gerektiğine ilişkin olarak bkz. Bulut, s. 136-137, s. 137 dn. 55.; Hukukumuzda, Alman hukukunda olduğu gibi kısmî hükme cevaz veren bir düzenleme olmadığından, mahkemenin asli talebi reddettiğine ilişkin hususu ferî talebi kabul ettiği hükümde belirtebileceği; böylece tek bir

bağlantı bulunan birden fazla talebin terdit ilişkisi kurularak dava açılmasındaki pratik fayda zaten mahkemece tahkikatın birlikte yapılarak usul ekonomisine uygun olmasından kaynaklanmaktadır⁴⁷.

Bu kısımda altını çizmemiz gereken bir diğer husus da, terditli davada mahkemenin asli talep hakkındaki incelemeyi öncelikle yapacak olmasının ferî talebin (ya da taleplerin) derdestliğine geciktirici bir etkisinin olmamasıdır⁴⁸. Zira HMK md. 111 gereği, -hukukumuz bakımından gerçek terditli dava kabul edildiğinden⁴⁹- ferî talebin (ya da taleplerin) derdestliği asıl talebin kesin olarak reddedilmesi bozucu koşuluna bağlandığından, bu bozucu koşulun gerçekleşmesi durumunda ferî talebin (ya da taleplerin) derdestliği geçmişe etkili olarak, diğer bir ifadeyle davanın açıldığı tarihten itibaren sona erecektir⁵⁰.

HMK md. 111/2 gereği, davacının önce asli talebini inceleyen mahkeme asli talebin esastan kabulüne kanaat getirirse, ferî talep (ya da taleplerin) incelenmesine ve ferî talep (ya da talepler) hakkında karar verilmesine gerek kalmayacaktır⁵¹. Ancak davacının asli talebini esastan reddeden mahkemenin, ferî talebi (ya da talepleri) incelemesi ve karar vermesi gerekecektir. Zira davacı da terditli dava açmakla, asli talebinin reddi halinde, mahkemeden ferî talebi (ya da talepleri) hakkında karar vermesini istemektedir⁵².

hükümde, fakat iki ayrı hüküm fıkrasında asli talebin reddedildiği ve ferî talebin kabul edildiğinin yer alacağına ilişkin olarak bkz. Muşul, s. 192.

⁴⁷ Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, s. 308.; Kuru, s. 155.; Kuru (C. II), s. 1494.; Topaloğlu, s. 73-74.

⁴⁸ Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 356.; Muşul, s. 70.

⁴⁹ Alman hukukunda geçerli olan gerçek terditli dava- gerçek olmayan terditli dava ayrımı ile ilgili olarak bkz. yukarıda V., A. başlıklı kısım dn. 6.

⁵⁰ Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 356.; Hess, s.353 Rn. 13.; Muşul, s. 74, s. 181-182.; Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 536 Rn. 20.

⁵¹ Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, s. 308.; Karlı, s. 340.; Kuru, s. 155.; Kuru (C. II), s. 1494.; Muşul, s. 187.; Tanrıver, s. 615-616.; Topaloğlu, s. 73.; Yılmaz, s. 1699.

⁵² Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, s. 308.; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 356.; Karlı, s. 340.; Kuru, s. 155.; Kuru (C. II), s. 1494.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1087.; Tanrıver, s. 616.; Mahkemenin davacının asli talebini reddederek ferî talebinin kabulüne karar vermesi durumunda, davacının asli talebinin reddi sebebiyle kanun yoluna başvurabileceğine ilişkin olarak bkz. Budak/Karaaslan, s. 147.; Ancak bu durumda yalnızca davalı ferî talebin kabulüne karşı temyize başvurmuşsa, Yargıtay'ın aslî talebi reddeden hüküm fıkrasını inceleyemeyeceği; buna karşılık sadece davacı asli talebin reddine karşı temyize başvurmuşsa da Yargıtay'ın ferî talebi kabul eden hüküm fıkrasını inceleyemeyeceği ve Yargıtay'ın her iki talebe ilişkin hüküm fıkralarını inceleyebilmesi için hem davacı hem de davalının temyize başvurması gerektiğine ilişkin olarak bkz. Muşul, s. 211.

Mahkemenin davacının asli talebini inceleyip olumlu veya olumsuz karara bağlamadan ferî talebin (ya da taleplerin) incelenip karara bağlanması, HMK md. 111/2'deki açık düzenleme karşısında kararın, kanun yolu denetiminde kaldırılmasına veya bozulmasına neden olacaktır⁵³. Zira inceleme konusunu oluşturan Yargıtay kararında da ilk derece mahkemesinin davacının asli talebi olan tapu iptal ve tescil talebi hakkında olumlu olumsuz bir karar vermeden⁵⁴, doğrudan ferî talebi olan alacak talebi hakkında karar vermesi kararın bozulmasını gerektirmiştir. Yine Yargıtay'ın farklı daireleri tarafından verilen aşağıda belirttiğimiz kararlarında da bu durum bozma sebebi sayılmıştır.

"... 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 26. maddesinde ise hâkimin, tarafların talep sonuçlarıyla bağlı olduğu ve ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremeyeceği düzenlenmiştir. Şu halde; davacıların davayı terditli olarak açmış olması, asıl talep olarak ormanlık alana dikilen ve menkul mal niteliğinde olan kavak ağaçlarının kesilmesine izin verilmesi, fer'i talep olarak da ağaçların bedelinin tazmini isteminde bulunmuş olmaları ve talebe esas kavak ağaçlarının halen alanda dikili olarak mevcut olması da gözetilerek, öncelikle davacıların asıl talebi hakkında bir karar verilmesi gerekirken, bu talep hakkında olumlu-olumsuz bir karar verilmeksizin, doğrudan fer'i nitelikteki tazminat isteminin kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya uygun düşmediğinden kararın bozulması gerekmiştir..."⁵⁵

"...Somut uyuşmazlık incelendiğinde, davacı taraf, 6 parça taşınmaz yönünden tapu iptal ve tescil, bu talep mümkün olmadığı takdirde ise mal rejiminin tasfiyesi ile alacak isteğinde bulunmuştur. Mahkemece, davacı

⁵³ Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1087.

⁵⁴ *"...Somut olayda, davacının öncelikli talebi olan tapu iptal ve tescil talebi hakkında mahkemece bir hüküm kurulmadığı gibi kararın gerekçesinde de bu talep yönünden herhangi bir değerlendirme yapılmadan karar verilmiştir. Kaldı ki, davacının tapu iptal ve tescil talebinin reddine karar verilse dahi, davacı tarafından davalı yükleniciye ödenen 35.000,00 TL davalı arsa sahiplerinin kabulünde olup bu davalılar yönünden husumet yokluğundan davanın reddine karar verilmesi hatalı olduğu gibi hükümde davacının fazlaya dair taleplerinin reddine yönelik de bir karar verilmemiştir. Hal böyle olunca, mahkemece davacının öncelikli talebi olan tapu iptal ve tescil talebi hakkında gerektiğinde yeterli araştırma da yapılarak hasıl olacak sonuca uygun bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulmuş olması bozmayı gerektirir..."* Yarg. 13. H.D., E. 2015/22871, K. 2017/11869, T. 4.12.2017 karar için bkz. Kazancı İçtihat ve Mevzuat Bilgi Bankası.

⁵⁵ Yarg. 4. H.D., E. 2015/15988, K. 2018/1556, T. 6.3.2018 karar için bkz. Kazancı İçtihat ve Mevzuat Bilgi Bankası.

tarafın asli talebi olan tapu iptal ve tescil istemi hakkında olumlu olumsuz bir karar verilmeyip, doğrudan alacak talebi hakkında hüküm tesis edilmesi hatalıdır. Ayrıca davaya konu edilen taşınmazlar yönünden talep 764 ada 4 parsel sayılı arsa için 20.000,00 TL, 871 ada 2 parsel kayıtlı 5, 6, 7 ve 10 numaralı bağımsız bölümler yönünden 20.000,00'er TL ve 17 numaralı dükkan yönünden 5.000,00 TL olmak üzere 105.000,00 TL olup, ıslah ile talep 111.905,00 TL olarak arttırılmış ise de bu talebinin ayrı ayrı hangi mal için ne kadar olduğu hususu davacı tarafa açıklatılarak talep somutlaştırılmamıştır. Öte yandan Mahkemece, ferî talep olan alacak istemi sadece katılma alacağı olarak nitelendirildiği halde mal ayrılığı döneminde edinilen taşınmazlar yönünden yazılı şekilde değerlendirme yapılıp davanın reddedilmesine karşın, "davanın kabulüne" şeklinde karar verilerek davacı lehine alacağına hükmedilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir..."⁵⁶

Terditli davada, davacının mahkemeden esasen istediği hukukî koruma asli talebinin kabul edilmesi şeklindedir. Davacı asli talebinin reddi halinde, ferî talebi (ya da talepleri) hakkında karar verilmesini istediğine göre, mahkemenin buna uygun olarak bir karar vermesi gerekir. Diğer bir ifadeyle, mahkemenin terditli olarak ileri sürülen hem asli hem de ferî talep (ya da talepler) ile ilgili karar vermesi HMK md. 26'da düzenlenen taleple bağılılık ilkesi gereği mümkün değildir⁵⁷. Ayrıca HMK md. 111'in gerekçesinde de kanun koyucu, asli talep hüküm altına alınmışsa, zaten ferî talep hakkında herhangi bir karar verilmeyeceğinin altını çizmektedir⁵⁸. Yargıtay'ın farklı daireleri tarafından verilen aşağıda belirttiğimiz kararlarında da bu durum bozma sebebi sayılmıştır.

"... Davacı, aynı davalıya karşı birden fazla talebini, aralarında aslilik fer'ilik ilişkisi kurmak suretiyle aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Bunun için talepler arasında hukuki veya ekonomik bir bağlantının bulunması şarttır. Mahkeme, davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, ikinci kademedeki talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz (HMK. m. 111). Davacının öncelikli isteği; sözleşmesinin feshi ile ödenen bedeli, aidat, KDV, damga vergisi ve yapılan tadilat masrafların iadesidir. Bunun kabul edilmemesi halinde bedelinin indirilmesini istemiştir. Başka bir ifade ile dava, kademeli

⁵⁶ Yarg. 8. H.D., E. 2016/7277, K. 2017/9391, T. 20.6.2017 karar için bkz. Kazancı İçtihat ve Mevzuat Bilgi Bankası.

⁵⁷ Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1086.; Topaloğlu, s. 74.; Yılmaz, s. 1702.

⁵⁸ Bkz. HMK md. 111'in gerekçesi.

olarak açılmıştır. HMK 26. maddesi hükmüne göre, mahkeme tarafların iddia, savunma ve talepleri ile bağlıdır. Kural olarak mahkemenin talepten fazlasına veya başka bir şeye hükmetmesi olanak dışıdır. Açılan bir davada hakim istenilenden fazlasına veya başka bir şeye hükmedemez. Öğreti ve uygulamada taleple belirlilik olarak adlandırılan bu kural sadece sonuç istem yönünden değil, sonuç istemi oluşturulan her bir alacak kalemi yönünden de uygulanır. Bu itibarla, davacının öncelikli isteği kısmen kabul edildiğine göre, başka bir ifade ile sözleşmenin feshine karar verildiğine göre, ikinci kademedeki yer alan istek hakkında değerlendirme yapılamaz, kısmen kabul kararı verilemez. Bu husus nazara alınmadan yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir...⁵⁹

"... Dava, arsa sahiplerinden bağımsız bölüm satın alanın açtığı tazminat, mümkün olmaz ise mesken bedelinin tahsili ve senet iptali istemine ilişkindir. HMK'nun 111/2 maddesi, "Mahkeme, davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer'i talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz." hükmünü içermektedir. Somut olayda mahkemece, davacının HMK'nun 111. maddesi uyarınca terditli olarak öne sürdüğü taleplerinden ilki kabul edilmiş, ancak, aynı maddenin 2. fıkrasına aykırı şekilde, bu talep ile birlikte, öne sürülen ikinci talep içerisinde yer alan, senet iptaline de karar verilmiş olmasında isabet bulunmamıştır..."⁶⁰

Terditli davada hüküm konusu ile ilgili diğer bir durum da, davacının asli talebini esastan reddeden mahkemenin fer'i talep (ya da talepler) ile ilgili olumlu veya olumsuz bir karar vermesinin gerektiğidir⁶¹. Diğer bir ifadeyle, mahkemenin yalnızca aslî talebin esastan reddine ilişkin verdiği karar da Yargıtay tarafından aşağıda belirttiğimiz kararda görüldüğü üzere bozma sebebi olarak gösterilmektedir.

"...Dava dilekçesinde, HMK'nun 111. maddesi uyarınca davanın terditli olarak açıldığı, asli talep olarak davacının işe iadesine karar verilmesi, fer'i talep olarak ise kötü niyet tazminatına hükmedilmesi istenmiştir. Her iki talep arasında hukuki bağlantı bulunduğu tartışmasızdır. Çünkü iş güvencesi kapsamında yer alan bir işçi ayrıca kötü niyet tazminatı

⁵⁹ Yarg. 3. H.D., E. 2017/4146, K. 2018/13007, T. 19.12.2018 karar için bkz. Kazancı İçtihat ve Mevzuat Bilgi Bankası.

⁶⁰ Yarg. 23. H.D., E. 2015/3180, K. 2018/2506, T. 29.3.2018 karar için bkz. Kazancı İçtihat ve Mevzuat Bilgi Bankası.

⁶¹ Topaloğlu, s. 74.; Yılmaz, s. 1701.

talebinde bulunamaz. Mahkemece, davacının 6 aylık kıdemi bulunmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiş ise de, fer'i talep hakkında bir karar verilmemiştir. Dosya kapsamından davacının 6 aylık kıdemi bulunmadığı ve bu sebeple iş güvencesi kapsamında yer almadığı gerekçesi ile işe iade talebinin reddine hükmedilmesi yerindedir. İşe iade talebinin esaslan reddedilerek kesinleşmesi karşısında kötü niyet talebine dair harcin Harçlar Kanunu'nun 30. maddesi uyarınca tamamlattırılarak iş güvencesi kapsamında yer almayan davacının fer'i talebi olan kötü niyet tazminatına hak kazanıp kazanmadığı değerlendirilmelidir. Davacının fer'i talebi hakkında herhangi bir karar verilmemesi hatalı olup, bozmayı gerektirmiştir...⁶²

Terditli davada mahkeme, davacı tarafından ileri sürülen terditli taleplerden birinin kabulüne karar verebileceği gibi, her iki talebin (ya da taleplerin) reddine de karar verebilir⁶³. Buna göre, HMK md. 111/2 hükmü karşısında mahkemenin terditli dava sonucunda vereceği karar çeşitli ihtimallere göre değişecektir. İlk önce davacının asli talebini inceleyen mahkeme bu talebi yerinde bulursa, asli talebin esastan kabulüne karar verecektir. Bu durumda mahkemenin fer'i talep (ya da talepler) hakkında inceleme yapıp karar vermesine gerek yoktur⁶⁴. Ancak mahkemenin asli talebin kabulüne karar verdiğinde fer'i talep (ya da talepler) hakkında karar verilmesine yer olmadığı şeklinde karar verebileceği ileri sürülmüştür⁶⁵. Kanımızca, asli talebin kabulüne karar veren mahkemenin fer'i talep (ya da talepler) hakkında ayrıca karar verilmesine yer olmadığı şeklinde bir karar vermesine gerek yoktur. Zira HMK md. 111/2'de açıkça belirtildiği üzere mahkemenin fer'i talep hakkında karar verebilmesi asli talebin reddi koşuluna bağlanmıştır. Diğer bir ifadeyle, fer'i talebin incelenmesi zaten asli talebin

⁶² Yarg. 9. H.D., E. 2015/36352, K. 2016/21310, T. 29.11.2016 karar için bkz. Kazancı İçtihat ve Mevzuat Bilgi Bankası.

⁶³ Budak/Karaaslan, s. 147.; Muşul, s. 187.; Topaloğlu, s. 74.; Yılmaz, s. 1699.; Bu durumda davacının hükme karşı temyiz yoluna başvurabileceği ve Yargıtay'ın hem asli hem de fer'i talebe ilişkin hüküm fıkralarını inceleyebileceğine ilişkin olarak bkz. Muşul, s. 211.

⁶⁴ Bkz. yukarıda dn. 51.; Alman hukukunda bu durumda mahkemenin vereceği hükmün "Vollendurteil" "tamamen nihai hüküm" olacağına ilişkin olarak bkz. Muşul, s. 187.; Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 537 Rn. 35.

⁶⁵ Topaloğlu, s. 75.; "...bu durumda ihtarin davacıya usulüne uygun olarak tebliğ edilmediğinin açık olduğu ve sigorta poliçesinin feshinin geçersiz olduğu gerekçesiyle davacının 1. sıra terditli talebi doğrultusunda davanın kabulüne, sigorta poliçesinin feshinin geçersiz olduğunun ve poliçenin yürürlükte olduğunun tespitine, davacının prim ödemelerinin tahsiline ilişkin terditli talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir..." Yarg. 11. H.D., E. 2017/4438, K.2019/1439,T. 21.2.2019 karar için bkz. Kazancı İçtihat ve Mevzuat Bilgi Bankası.

reddi halinde söz konusu olacağından, ferî talep hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilemeyeceği gibi karar verilmesine yer olmadığı şeklinde bir karara da bu anlamda ihtiyaç yoktur⁶⁶.

Terditli davada mahkemenin verebileceği kararlarla ilgili olarak karşımıza çıkabilecek bir diğer ihtimal ise asli talebin usûlden reddedilmesi durumunda mahkemenin ferî talep (ya da talepler) hakkında karar verebilecek olup olmadığıdır. Zira HMK md. 111/2 uyarınca, mahkemenin ferî talep hakkında karar verilebilmesi için asli talebin esastan reddedilmiş olması gerekir. Bu durumda öğretide⁶⁷ bizim de katıldığımız görüşe göre, mahkemenin asli talebi -örneğin, dava şartı yokluğundan- usûlden reddettiği takdirde, hemen ferî taleple ilgili karar vermemesi gerekir. Asli talebi usûlden reddeden mahkemenin öncelikle davacıya ferî talebi (ya da talepleri) hakkında karar verilmesini isteyip istemediği sorması ve davacının vereceği cevaba göre ferî talep (ya da talepler) hakkında karar vermesi gerekir.

Terditli dava sonucunda mahkemenin verebileceği diğer bir karar ise asli talebin esastan reddedilmesi durumunda ferî talep (ya da talepler) ile ilgili olacaktır. İnceleme konusu Yargıtay kararında da tartışıldığı ve HMK md. 111/2'de açıkça belirtildiği üzere, mahkemenin ferî talep (ya da talepler) hakkında karar verilebilmesi ancak asli talebi esastan reddettiği bu ihtimalde söz konusu olacaktır. Bu durumda ise mahkeme ferî talebi esastan kabul edebileceği gibi, ferî talebin de esastan reddine karar verebilir⁶⁸.

⁶⁶ Yargıtay'ın da asli taleple ilgili kabul kararı verildikten sonra ferî taleple ilgili karar verilmesine yer olmadığı şeklinde bir karara gerek olmadığı yolundaki görüşü için bkz. Topaloğlu, s. 75, s. 75 dn. 37.

⁶⁷ Muşul, s. 188.

⁶⁸ Karslı, s. 340.; Muşul, s. 187.; "...taşınmazların davalılar adına olan tapu kayıtlarının ve ...Sulh Hukuk Mahkemesi'nin ... Esas ve ... Karar sayılı dosyasıyla açılan ...'nin vasiyetnamesinin iptali ile çekişmeli taşınmazların miras hissesi oranında davacı adına tapuya kayıt ve tesciline; tapu iptal ve tescil talebi kabul edilmediği takdirde dava konusu taşınmazların belirlenecek değerlerinin toplamının miras payı ve saklı payı oranında tenkise tabi tutularak fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 50.000 TL'nin davalılardan tahsili istemiyle terditli olarak dava açmıştır. Yargılama sırasında ... Lider Grup A.Ş. davacının, kendilerinin takip borçlusunu olduğu, bu nedenle davayı kazanmasında hukuki yararları bulunduğu iddiasıyla davacı yanında davaya müdahil olmuştur. Mahkemece yapılan yargılama sonunda davacının tapu iptal ve tescil talebinin 3402 Sayılı Kanun'un 12/3. maddesinde öngörülen 10 yıllık hak düşürücü süre geçmiş olduğundan reddine; vasiyetnamenin iptali ve tenkis talebinin ise davacının aktif husumeti bulunmadığından sıfat yokluğundan (husumetten) reddine karar verilmiş; hüküm, davacı ... vekili tarafından temyiz edilmiştir. Dosya içeriğine, kararın dayandığı delillerle yasaya uygun gerektirici nedenlere, delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre yerinde olmayan temyiz itirazlarının reddiyle usul ve yasaya uygun olan hükmün

Mahkemenin hem asli talebin hem de ferî talebin (ya da taleplerin) esastan reddine ilişkin olarak verdiği hükümse, bir menfî tespit hükmü olacaktır⁶⁹.

Terditli davada her ne kadar birden fazla talep olsa da, davacı bu taleplerden yalnız biri hakkında karar verilmesini istediğinden sonuçta mahkemece tek bir hüküm ortaya çıkacaktır⁷⁰.

Terditli dava sonucunda verilecek kararlar ilgili olarak yargılama giderlerinin nasıl hükmedileceğinden de bahsetmekte yarar vardır. Buna göre, davacının hem asli talebi hem de ferî talebi (ya da talepleri) reddedilmişse, davayı her iki talep bakımından kaybeden davacının kural olarak yargılama giderlerinin tamamına mahkûm edilmesi gerekecektir⁷¹. Davacının asli talebinin kabul edilmesi sebebiyle ferî talebi (ya da talepleri) hakkında inceleme yapılmadığından bir karar verilmediği ihtimalinde ise davalının yalnızca aslî talep bakımından yapılan yargılama giderlerine mahkûm edilmesi söz konusu olacaktır⁷². Buna karşılık davacının asli talebinin esastan reddedilmesi sebebiyle ferî talebi hakkında inceleme yapıp ferî talebin kabulüne karar verildiğinde ise davalının yalnızca ferî talep bakımından davayı reddetmiş olması sebebiyle bütün yargılama giderlerinin davalıya yükletilmemesi; yargılama giderlerinin davacı ve davalı arasında paylaşılması gerektiği ileri sürülmüştür⁷³. Yine terditli dava sonucunda mahkemece terditli olarak ileri sürülen taleplerden yalnız biri hakkında tek bir hüküm kurulacağı için haksız çıkan taraf aleyhine tek vekalet ücretine hükmedilecektir⁷⁴.

ONANMASINA..." Yarg. 16. H.D., E. 2016/11874, K. 2019/138, T. 22.1.2019 karar için bkz. Kazancı İçtihat ve Mevzuat Bilgi Bankası.

⁶⁹ Karslı, s. 340.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1087.; Alman hukukunda mahkemenin asli talebi reddettiğinde "*Teilurteil*" hukukumuzdaki karşılığı ile "*kısmî hüküm*" verebilmesinin mümkün olduğuna ilişkin olarak bkz. Grunsky/Jacoby s. 108 Rn. 340.; Muşul, s. 190.; Rosenberg/Schwab/Gottwald, s. 537 Rn. 35.

⁷⁰ Bulut, s. 143-144.

⁷¹ Muşul, s. 207.

⁷² Muşul, s. 209.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1086.

⁷³ Muşul, s. 208.

⁷⁴ Topaloğlu, s. 76.; "...Davacı-karşı davalı baba, velayetin değiştirilmesi istemli dava açmış, 10.12.2015 tarihli ıslah dilekçesi ile davasını kademeli (terditli) hale getirerek ortak çocuğun velayetinin davalı-karşı davacı anneden alınarak kendisine verilmesini, bu talebi kabul edilmediği takdirde ise ortak çocuk ile kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesini istemiştir. Davacı-karşı davalı babanın velayetin değiştirilmesine dair talebi reddedilmiş, ancak kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesine karar verilmiştir. Davanın kısmen kabulü söz konusu değildir. İki ayrı dava değil tek dava vardır. Bu sebeple babanın kademeli talebi kabul edildiğinden sadece davacı-karşı davalı yararına karar tarihinde yürürlükte bulunan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca maktu vekalet ücreti takdir gerekirken

Terditli dava sonucunda mahkeme tarafından terditli hüküm⁷⁵ verilmeyeceğinin de özellikle altını çizmek gerekir. Terditli dava sonucunda mahkeme asli ya da ferî talep (ya da taleplerden) birinin kabulüne karar verebileceği gibi asli ve ferî talebin her ikisinin de reddine karar verebilir. Dolayısıyla mahkemenin terditli bir hüküm vermesi söz konusu değildir⁷⁶. Mahkemenin terditli hüküm kurabilmesi için davacı tarafından mahkumiyete terditli olarak karar verilmesinin talep edilmesi gerekir. Bu talep üzerine ise mahkemece mutlaka her iki talep ile ilgili karar verilecektir. Diğer bir ifadeyle, terditli davada olduğu gibi talepler arasında bir terdit ilişkisi kurumuş değildir⁷⁷.

SONUÇ

Terditli dava, davacının davalıya karşı ileri sürdüğü birden fazla talep arasında terdit ilişkisi kurarak açtığı davadır. Hukukumuzda öğreti ve yargı içtihatları ile kabul edilen ve uygulamada başvuru olan bir dava olarak terditli dava ile ilgili ilk kanunî düzenleme HMK md. 111'de yapılmıştır. Belirtilen madde uyarınca, terditli davadan söz edebilmek için davacının dava dilekçesi ile aynı davalıya karşı ileri sürdüğü birden fazla talebi arasında aslilik ferîlik ilişkisi kurması ve bu talepler arasında hukukî veya ekonomik bir bağlantının bulunması gerekir. Yine aynı maddenin ikinci fıkrasında ise mahkemenin davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, ferî talebini inceleyemeyeceği ve hükme bağlayamayacağı hüküm altına alınmıştır. Çalışma konusunu oluşturan incelediğimiz Yargıtay kararındaki tartışılan hukukî sorun da HMK md. 111/2 düzenlemesi ile ilgilidir.

ve aynı sebeple mahkeme masraflarının davalı-karşı davacı üzerinde bırakılması gerekirken davalı-karşı davacı anne yararına vekalet ücreti ve yargılama gideri takdiri usul ve yasaya aykırıdır..." Yarg. 2. H.D., E. 2016/20608, K. 2017/171, T. 10.1.2017 karar için bkz. Kazancı İçtihat ve Mevzuat Bilgi Bankası.

⁷⁵ Terditli hüküm hukukumuz bakımından özellikle İİK md. 24/4 gereği taşınırın teslimine ilişkin ilâmların icrasında karşımıza çıkmaktadır. Bkz. Muşul, s. 149.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1087.; Topaloğlu, s. 76.; *Kuru*'ya göre terditli davalar dahil hiçbir davada terditli olarak hüküm verilemeyeceğine ilişkin olarak bkz. Kuru (C. III), s. 3071.

⁷⁶ Karslı, s. 340.; Kuru (C. III), s. 3071.; Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, s. 1087.; Tanrıver, s. 616.; Topaloğlu, s. 76.; *"...Dava dilekçesindeki talep tüm davacılar yönünden terditli olarak ileri sürülmüş, mahkemece terditli taleplerden birine göre karar verilmiştir. Terditli dava sonucunda verilen hüküm terditli değildir. Asli talep hüküm altına alınmışsa ferî talep hakkında zaten hüküm verilmeyecektir. Asli talep reddedilirse bu kez ferî talep hakkında karar verilecektir..."* Yarg. 15. H.D., E. 2018/1032, K. 2018/2268, T. 30.5.2018 karar için bkz. Kazancı İçtihat ve Mevzuat Bilgi Bankası.

⁷⁷ Muşul, s. 149.

HMK md. 111/2 düzenlemesi karşısında, mahkemenin terditli davada ileri sürülen birden fazla talep hakkında vereceği kararlar değişik şekilde olabilecektir. İlk olarak, mahkemenin davacının ileri sürdüğü asli talebi hakkında inceleme yapıp karar vermesi gerekecektir. Mahkeme asli talep ile ilgili yaptığı inceleme sonucunda asli talebin esastan kabulüne karar verirse, ferî talebin incelenmesine ve ferî talep hakkında karar verilmesine gerek kalmayacaktır. Ferî talebin incelenmesi ancak asli talebin reddi halinde söz konusu olacaktır. Bu durumda eğer mahkeme asli talebin esastan reddine karar verirse, ferî talebi inceleyecek ve ferî talebin kabulüne veya reddine karar verebilecektir. Yine birden fazla ferî talebin ileri sürülmesi durumunda da mahkeme, ferî talepler hakkındaki incelemesini davacının dava dilekçesinde belirlediği derecelendirme diğer bir ifadeyle, inceleme sırasına göre yapacaktır.

HMK md.111/2 hükmü uyarınca, diğer bir sorun da mahkemenin davacının asli talebini inceleyip olumlu veya olumsuz karara bağlamadan, ferî talebi (ya da talepleri) inceleyip karar veremeyecek olmasıdır. Yine mahkemenin davacının terditli olarak ileri sürdüğü hem asli hem de ferî talep (ya da talepler) ile ilgili karar vermesi de hem HMK md. 111/2 hükmü hem de HMK md. 26 hükmü gereği mümkün değildir. Terditli davada hüküm konusundaki diğer bir husus da, mahkemenin davacının yalnızca asli talebini reddetmekle yetinemeyeceği ve fakat asli talebi esastan reddettikten sonra ferî talep ile ilgili olarak mutlaka olumlu veya olumsuz bir karar vermesinin gerektiğidir. Dolayısıyla incelediğimiz Yargıtay kararında da gerekçe olarak ifade edildiği üzere terditli davada ileri sürülen asli talep ve ferî talep ile ilgili mahkemenin inceleme sırası HMK md. 111/2'de açıkça düzenlendiğinden, mahkemenin belirtilen hükme göre inceleme yapıp karar vermesi gerekmektedir.

KISALTMALAR CETVELİ

Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
dn.	: dipnot
E.	: Esas
H.D.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu
İİK	: İcra ve İflâs Kanunu
K.	: Karar
md.	: madde
Rn	: Randnummer
S.	: Sayı
s.	: sayfa
Y.	: Yıl
Yarg.	: Yargıtay
ZPO	: Zivilprozessordnung

KAYNAKÇA

- ALANGOYA H. Yavuz/ YILDIRIM M. Kâmil/ DEREN-YILDIRIM Nevhis, Medenî Usûl Hukuku Esasları, 6. Baskı, İstanbul, 2006.
- AKSOY Elif, "*Objektif Dava Birleşmesi*", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 117, Y. 2015, s. 201-232.
- ARSLAN Ramazan /YILMAZ Ejder /TAŞPINAR-AYVAZ Sema /HANAĞASI Emel, Medenî Usûl Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 2018.
- ATALI Murat /ERMENEK İbrahim /ERDOĞAN Ersin, Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, Ankara, 2018.
- BUDAK Ali Cem/ KARAASLAN Varol, Medenî Usûl Hukuku, Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara, 2018.
- BULUT Uğur, Medenî Usûl Hukukunda Davaların Yığılması (Objektif Dava Birleşmesi), Ankara, 2017.
- GROB-ANDERMACHER Béatrice/ WALDER-RICHLI Hans Ulrich, Zivilprozessrecht Nach den Gesetzen des Bundes und des Kantons Zürich unter Berücksichtigung weiterer kantonalen Zivilprozessordnungen und der Schweizerischen Zivilprozessordnung vom 19. Dezember 2008 sowie unter Einschluss internationaler Aspekte, 5. vollständig überarbeitete Auflage, Zürich, 2009.
- GRUNSKY Wolfgang/ JACOBY Florian, Zivilprozessrecht, 15. überarbeitete Auflage, München, 2016.
- HESS Burkhard, Jauernig/ Hess Zivilprozessrecht, 30. völlig neu bearbeitete Auflage, München, 2011.
- KARSLI Abdurrahim, Medenî Muhakeme Hukuku Ders Kitabı, 6100 sayılı HMK hükümlerine göre Yargıtay Kararları İşlenmiş ve gözden geçirilmiş 2. baskı, İstanbul, 2011.
- Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası (www.kazanci.com.tr).
- KURU Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, Ankara, 2017.
- KURU Baki, Hukuk Muhakemeleri Usûlü C. II, Altıncı Baskı, İstanbul, 2001. (Kısaltma: Kuru, Usûl C. II)
- KURU Baki, Hukuk Muhakemeleri Usûlü C. III, Altıncı Baskı, İstanbul, 2001. (Kısaltma: Kuru, Usûl C. III)
- MUŞUL Timuçin, Medenî Usûl Hukukunda Terdit İlişkileri, 2. Baskı (Tıpkı Basım), Ankara, 2009.
- PEKCANITEZ Hakan, Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, 15. Bası, İstanbul, 2017.

- ROSENBERG Leo/ SCHWAB Karl Heinz/ GOTTWALD Peter, Zivilprozessrecht, 17. neu bearbeitete Auflage, München, 2010.
- TANRIVER Süha, Medenî Usûl Hukuku C.I Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması, Ankara, 2016.
- TANRIVER Süha, "*Şarta Bağlı Hüküm Kavramı Ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu*", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 19, S. 4, Aralık 1998, s. 45-50. (Kısaltma: Tanriver, Şarta Bağlı Hüküm)
- TOPALOĞLU Ali, "*Terditli Davalar Açısından HMK'nın Görev Hükümlerinin Değerlendirilmesi*", İzmir Barosu Dergisi, S. 1, Y. 79, Ocak 2014, s. 64-100.
- ÜSTÜNDAĞ Saim, Medenî Yargılama Hukuku C. I-II, Gözden geçirilmiş ve yenilenmiş 7. Baskı, İstanbul, 2000.
- YILMAZ Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi C.2 (71-224), 3. Baskı, Ankara, 2017.